

Kızıl Elma

Orhan Şaik Gökyay

İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2018, 100 sayfa, ISBN: 987-605-2070-64-2

Salih AKIN⁴

Orhan Şaik Gökyay'ın makalelerinden seçmeler şeklinde, Yeditepe Yayınevi tarafından yayımlanan "Kızıl Elma" kitabını incelemeyen önce Orhan Şaik Gökyay ve hayatına dair bazı önemli noktalara değinmekte fayda var. Bu önemli noktalar şüphesiz onun araştırmacı ve edebi yönüne yönelik

⁴ Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, slhkn60@gmail.com.

olacaktır. Türk edebiyatı, tarihi ve kültürüne önemli pek çok eseri kazandıran Gökyay, özellikle Türk dilinin en mühim eserlerinden olan *Dede Korkut Kitabı*'nı sadeleştirerek adından söz ettirmiş ve bu yayın nedeniyle de kendisine “Dede Korkut’un Torunu” unvanı verilmiştir.

2018 yılı Eylül ayında baskısı yapılan, incelemesini yapmış olduğum, “Kızıl Elma” ise Gökyay’ın 1986 yılında Tarih ve Toplum Dergisi’nde yer alan araştırmalarının bir araya getirilmesinden oluşmaktadır. Toplamda 4 makalenin bulunduğu kitabın ilk makalesinde Kızıl Elma’nın tarihsel derinliğine yönelik bilgilere ve tespitlere yer verilmiştir. Kızıl Elma’nın bir yeri adı olarak kullanımının yaygın olduğunu belirten Gökyay’a göre Kızıl Elma’nın nerede veya neresi olduğuna dair kesin bir bilgimiz yoktur. Kızıl Elma üzerine kaleme alınan şiir ve manzumelere örnekler verilen bu bölümde de ilgimi çeken ve hafızamda yer edinen kısımlar yok değil.

Türkçe sözlüklerde Kızıl Elma hakkında, kelimenin anlamına yönelik bir açıklamaya yer verilmediğini belirten Orhan Şaik Gökyay, yabancı sözlüklerde ise “The Golden Bolle”(altın top, kızıl elma) ve asânın hükümdarlık alameti olarak açıklandığını aktarmıştır. Ayrıca Karl Tepley, Yakut Hamevi, Lubenau, Karl Brockelmann, Martin Hartmann ve August Fischer gibi isimlerin Kızıl Elma üzerine düşüncelerine ve bazı rivayetlere de yer vermiştir. Bunlar arasında dikkatleri çeken ise Kastilyalı elçi Ruy Conzales de Clavijo’nun Cihangir Timur hakkında aktardığıdır. Clavijo, Timur’un baş çadırının dört duvarının sütun hali gibi alçak galeri ile çevrildiğini, bu galerilerin 24 küçük ahşap direkten oluştuğunu ve toplamda 36 kazık kullandığını belirtmiştir. Bir de ucunda tavlanmış bakırdan bir elma bulunan yüksek bir direk, onun da üzerine bir hilâl tutturulduğunu aktarmıştır.

Bunların Osmanlı sultanları için de hükümdarlık alametleri olarak görülebileceğini söyleyebiliriz. Zira Orhan Şaik Gökyay’ın aktardığı bilgilere göre Topkapı Sarayı Müzesi kütüphanesinde bulunan Farsça Selim Han Şeh-nâmesinde elmanın bir cihan hakimiyeti sembolü olduğu görülmektedir. Bir diğer örnek ise, yine Topkapı Sarayı Müzesi kütüphanesinde Bağdat kitapları arasında yer alan Osmanlı padişahları albümünde Çelebi Mehmed ile Sultan III. Murad’a kadar 8 padişahın resimleri olduğunu bilmekteyiz. Bu 8 padişahın yedisinin elinde elma vardır. Fatih Sultan Mehmed, II. Bayezid ve II. Selim bu elmaları sol ellerinde diğer dört padişah ise sağ ellerinde tutmaktadır. Yavuz Sultan Selim ise iki elinde de birer elma tutmaktadır. Yavuz Sultan Selim’in iki elma tutmasını ise “*Bu dünya bir padişaha yetecek kadar büyük değilmiş.*” sözüyle ilişkilendirmektedir. İşte Orhan Şaik’in bu tespitleri onun Osmanlı Türklerinde de Kızıl Elma’nın hakimiyet sembolü olarak kabul edilebileceği şeklinde yorumlamasına da neden olmuştur.

İlk bölümün ardından Osmanlı Devleti üzerine yoğunlaşıldığı anlaşılan ikinci bölümü inceliyoruz. Özellikle Fatih Sultan Mehmed döneminden Sultan III. Selim’e kadar olan süreçte Türk askerlerinin dilinden Kızıl Elma’yı düşürmediklerini söyleyen Orhan Şaik Gökyay, bunu askerlerin söylediği varsayılan şu sözlere bağlıyor;

“Padişahım, biz senin uğruna tâ Kaf Dağı'nın ötesine Kızıl Elma'ya dek varırız.”

Bazı manzume örneklerine de yer verilen bölümde özellikle Yahya Kemal'in şu satırlarına değinmekte fayda var;

“Çıktı pür-velvele Otranto'ya Ahmet Paşa, Tuğlar varsa gerektir Kızıl Elma'ya kadar.”

İncelememizin ilk safhasında her ne kadar Kızıl Elma'nın nerede veya neresi olduğunu bilmediğimizi belirtmiş olsak da bazı eserlerde Kızıl Elma olarak anılan şehirler de bulunmaktadır. Orhan Şaik Gökyay araştırmaları sonucu bu şehirleri İstanbul, Roma, Viyana, Budin, Köln, İstolni Belgrad ve Estergon Kalesi olarak belirlemiştir. Evliya Çelebi'nin Viyana üzerine kaleme aldığı şu satırlar oldukça dikkat çekicidir;

“Evsâf-ı paytaht-ı şehri-i Alaman-ı menhus darü'lmülk-i Çasar inbretor kral-ı üngürüs yani binâ-yı sür-ı üstüvar-ı Sec sedd-i Kızıl elma-yı Kal'a-i Bec.”

Üçüncü bölümde ise Osmanlı Devleti'nin Avrupa fetihlerine doğrudan katılan veya tutsak askerler tarafından yazılmış olan üç mektuba değinilmiştir. Bu mektupların üçüncüsünde Vasf-ı Kızıl Elma başlığı ile Kızıl Elma'nın anlatıldığına dikkat çekilmiştir. Ek olarak bahsedilen bölümde kısa ve öz şekilde masallarda Kızıl Elma figürü üzerinde de durulmuştur.

Son kısımda halk şairleri ve özellikle Macarlar üzerinde yapılan seferlere katılan askerler arasında Kızıl Elma üzerine destanlar, türküler yazmış olduğu belirtilmektedir. Dini inanışlara göre de konuyu ele alan Orhan Şaik Gökyay, özellikle Alevi-Bektaşî geleneğinde de Kızıl Elma'nın büyük bir yer tuttuğunu belirtiyor. Buna Pir Sultan Abdal'ın bir şiirinden de örnek vererek gösteriyor;

“Koca Şah Urum'a bir elma saldı, Dolandı Urum'u Banaz'a geldi

Pir Sultan elmaya bir tekbir kıldı, İnsan teaccübde kaldı orada”

Böylece Orhan Şaik Gökyay'ın makalelerinden oluşan, toplamda 100 sayfadan meydana gelen “Kızıl Elma” adlı eser, içeriğinde bulundurduğu hikayeler, rivayetler ve şiirler ile oldukça ilgi çeken bir kitap. Milli şuur açısından özellikle üzerinde durulabilecek Kızıl Elma hedefi hakkına kafanızda soru işareti bırakmayacak, üstelik zengin içeriği ile de tarihsel süreçte Kızıl Elma figürünü kavramış olacaksınız. “Kızıl Elma” oldukça anlaşılır ve yalın bir dille ele alınan, her yaşta meraklı okurların ilgisini büyük ölçüde çekecek ve Türk kültürünün önemli simgelerinden biri olan Kızıl Elma'ya dair detaylı bir birikim sunacak bir eser.